

15/2/2020

נושאונט מס' 53

דבר העורך

שלום לכולם,

לפניכם גיליון מספר 53 של נושאונט, הפותח את השנה החדשה. אנו מתחילים עם מאמר חשוב מאוד של חברנו **משה ביאלי**, העוסק בשאלה היסודית של דרך האיסוף. נשמח מאוד לשמוע תגובות ולדעת כיצד **אתם** אוספים את הנושא שלכם. האם האוסף שלכם מסודר על פי מועד ההנפקה, או על פי המדינה המנפיקה, או על פי גישה אחרת? האם הוא כולל בולים בלבד, או גם חומרים בולאיים אחרים?

בסוף דצמבר נערך יום הבולאות השנתי. על אף מזג האוויר הסוער הנוכחות הייתה נאה, ועל פי התגובות של המשתתפים, בהם רבים מחברינו, היה אירוע מוצלח מכל הבחינות. שניים מחברינו זכו גם בפרסים מיוחדים: **מתן בר** זכה בפרס על מחקר בולאי אקדמי על שם **ירמיהו רימון ז"ל**, ו**משה רימר** זכה בפרס בולאי השנה. ברכות לשניהם!

"נושאון" ו"נושאונט" הם בטאוני האגודה שלנו, ומכאן שהם אמורים לתת ביטוי לחברי האגודה. כעורכי הביטאונים אנו מתבססים על חומרים מקוריים הנכתבים על ידי חברי האגודה, ומידי פעם מוסיפים חומרים "תוצרת חוץ", כמו בגיליון הנוכחי. כדי שנוכל להמשיך ולפרסם מאמרים מגוונים אנו זקוקים לשיתוף הפעולה שלכם! אם אתם לא תכתבו מאמרים לא יהיה לנו מה לערוך ומה לפרסם! אנא, מצאו את הזמן וכתבו.

דמי החבר לאגודה נגבים **בתחילת השנה**. **רן ברש**, גזבר ומזכיר האגודה, טרח להזכיר אישית לחברים לשלם את דמי החבר בסך 160 ₪ ל-2020, אך יש חברים שעדיין טרם שילמו. אנא מכם, הסדירו את העניין **עוד היום!** ניתן לעשות זאת בדרכים הבאות:

1. הפקדת מזומן או העברה בנקאית לחשבון האגודה בבנק הדואר (09) סניף 001, חשבון מס' 7315171 (נא לרשום בהערות להעברה את שם החבר או לעדכן את רן);
2. משלוח צ'ק לפקודת איל"ת אל גזבר האגודה: רן ברש, היורה 1, ת.ד. 8486 גן-יבנה 7086131.
3. למעוניינים, ניתן להעביר לרן את הסכום דרך אפליקציית BIT (052-5250780).

שלכם,

יורם ולורנס

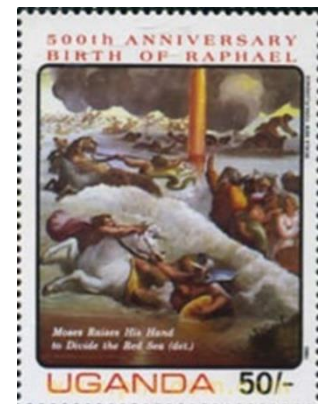
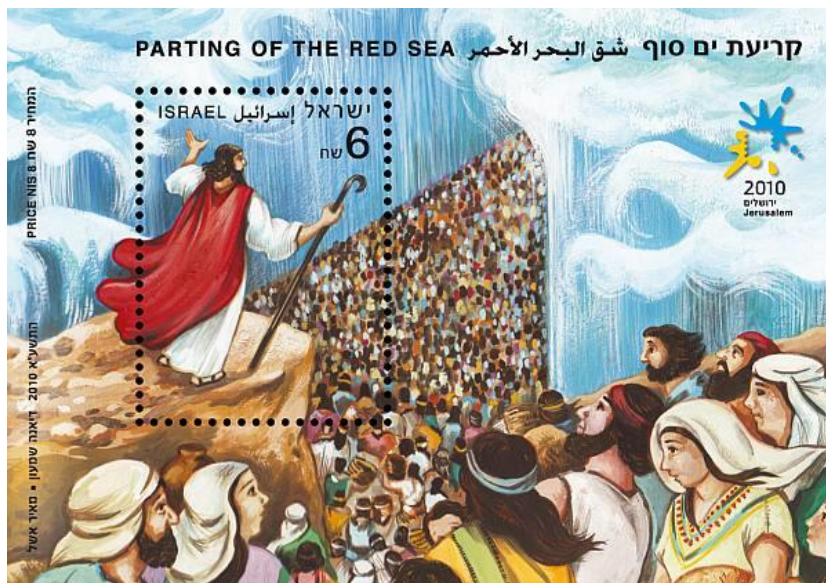

איסוף תמטי שלא לצורך תצוגה משה ביאלי

איסוף בולים "תפס" אותי עוד לפני שידעתי קרוא וכתוב. בראשית שנות ה-40 של המאה הקודמת גר אצלנו בשכירות דייר מחו"ל. דירות המגורים באותם ימים היו צנועות וקטנות ביחס לאלה של היום, כך שמחוסר מקום גרתי יחד איתו באותו החדר. הדייר היה אספן בולים, ובכל פעם שפתח את הארגז כדי לסדר את בוליו התפעלתי מיופים ובחנתי אותם מקרוב. למרות שלא יכולתי לקרוא את ארץ מוצאם של הבולים, הרי פעמים רבות יכולתי לזהות אותה נכונה על פי תוכנם ועיצובם של הבולים.

חוויית הילדות הזו הביאה אותי לאסוף בולים בעצמי, מאז ועד היום (עם מספר הפסקות באמצע). עם השנים החלטתי להתרכז בבולים המוקדשים לאמנות הפלסטית. מהר מאוד הבנתי שהיריעה היא ענקית, וצמצמתי עוד יותר את תחומי העניין הבולאים שלי. כיום אני מתרכז בשני אוספים – אמנות הקשורה בתנ"ך וציורי מערות וסלעים.

במשך השנים קראתי מאמרים ושמעתי הרצאות על תצוגה תמטית בתערוכות. בנוסף, ביקרתי במספר תערוכות שנערכו בישראל, והגעתי למסקנה שאינני מעוניין להציג את האוסף שלי בתערוכות הללו. יחד עם זאת, הגעתי למסקנה שבעזרת המידע שצברתי על תצוגות תחרותיות אני יכול לשפר את חווית האיסוף שלי, ועל כך במאמר זה.

קריעת ים סוף. למעלה –
ציור של רפאל משנת
1519; משמאל – גילויית
בעיצוב של מאיר אשל.

במה הדברים אמורים? מאמרים העוסקים בתצוגה נוגעים לרוב בשאלות הקשורות לחומר הבולאי, ובעיקר ביחס לנדירות הפריטים ולהיותם פריטים כשירים לתצוגה. שאלות אלה חשובות מאוד למי שמציג במסגרת תצוגה תחרותית, אך העיסוק בהן משכיח מאיתנו כי העיקר בתצוגה תמטית הוא הטיפול בנושא. יישום העקרונות של תצוגה תמטית בשאלה זו במסגרת של אוסף ביתי יכול, לדעתי, להביא לסיפוק רב לאספן עצמו.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

האוסף שלי, התנ"ך בראי האמנות, כולל בעיקר בולים וחומות אירוע – פריטים שהם אינם נדירים, אבל אהובים עלי משום שהם מספרים את הסיפור. בעבר ארגנתי את האוסף על פי סדר כרונולוגי של פסוקי התנ"ך. כיום אני מנסה לאמץ גישה שהיא יותר תמטית – סיפורית, ולכן התחלתי לארגן את האוסף מחדש. במקומות שבהם הסיפור אינו שלם, אני משתמש גם בגלויות ובתמונות, דבר האסור התצוגה תמטית תחרותית אבל בהחלט מותר במסגרת אוסף ביתי.

חיל פרעה טובע בים סוף. ציור של **לוקאס קראנאק האב** משנת 1530.
הציור מעולם לא הונפק על גבי בול, ולכן באוסף שלי אני כולל אותו כתמונה.

חותמת מעמד הר סיני

בשלב הראשון אני מתמקד ב**משה רבנו**, שהוא אחת הדמויות המרתקות ביותר בתנ"ך כולו. האוסף שלי עוקב אחריו החל מהרגע, שבו בת פרעה מוצאת אותו כשהוא בתיבה, ועד מותו על הר נבו, ממנו הוא משקיף מנגד על הארץ המובטחת. ניקח לשם דוגמא שניים מהאירועים המשמעותיים ביותר בחייו הסוערים של משה: קריעת ים סוף ומעמד הר סיני. הראשון מופיע על גבי פריטים בולאיים לרוב, אשר שניים מהם נראים בעמוד הקודם. לעומת זאת, למרבית התדהמה, מעמד הר סיני נראה רק בחותמת אחת של ישראל משנת 2011.

מה עושה מציג תמטי במצב כזה? ניתן להניח כי הוא נאלץ בשל מחסור בחומר בולאי להתייחס למעמד הר סיני רק ברפרוף, או אפילו להתעלם ממנו לחלוטין. ברור כי יש כאן עיוות של ממש, שהרי מדובר באחד האירועים החשובים ביותר בתנ"ך כולו! אני פטור

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

מבעיות מסוג זה, משום שבמסגרת האוסף שלי אני מרשה לעצמי לכלול גם יצירות אמנות, שאינן מופיעות על גבי חומר בולאי, כמו התחריט הנראה להלן:

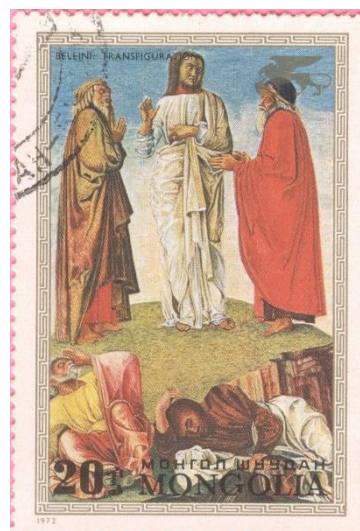
מעמד הר סיני. תמונה של תחריט הולנדי משנת 1723.

אסיים בדוגמא, הממחישה את יתרונה של הגישה הסיפורית על פני הגישה הכרונולוגית. על פי המסורת הנוצרית אחד האירועים המכוננים בחייו של **ישו** הייתה ההשתנות (ה"טרנספורמציה") אותה הוא חווה על פסגת הר, אותו מזהים הנוצרים כהר תבור. במהלך ההשתנות ולנגד עיניהם של **שמעון**, **יעקב** ו**יוחנן**, זרח ישו כשמש ובגדיו הפכו לבנים כאור. ההשתנות הציבה את ישו במעמד שווה למשה ו**לאליהו הנביא**, שעימם הוא נראה מדבר במהלך המאורע. היא גם אישרה את מעמדו כבן האלוהים, כפי שאומרת בת קול, היוצאת במהלך האירוע מתוך ענן.

כמובן שאירוע חשוב שכזה הונצח ביצירותיהם של אמנים נוצרים רבים. בחרתי להציג כאן בולים המראים יצירות של **בליני** ושל **רפאל**. אילו הייתי מגביל את עצמי לסדר כרונולוגי של הפסוקים בתנ"ך לא היה מקום ליצירות אלו באוסף שלי, משום שהן אינן מתארות אירוע תנכי כלשהו. בגישה הסיפורית יש מקום גם לבחון את ההשפעות של התנ"ך במקומות שונים, ובכלל זה בנצרות. דמותו של משה, המופיעה בהשתנות של ישו, ראויה בהחלט להיכלל באוסף שלי. בפרט נכון הדבר ביחס לציור של רפאל, בו נראה משה אוחז בלוחות הברית. בול זה משתלב להפליא בדיון על מעמד הר סיני.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית
בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

מימין: ישו עם משה ואליהו הנביא במעמד ההשתנות – יצירה של בליני; במרכז: מעמד ההשתנות ביצירה של רפאל; משמאל: פרט מתוך יצירה זו – משה מחזיק בלוחות הברית.

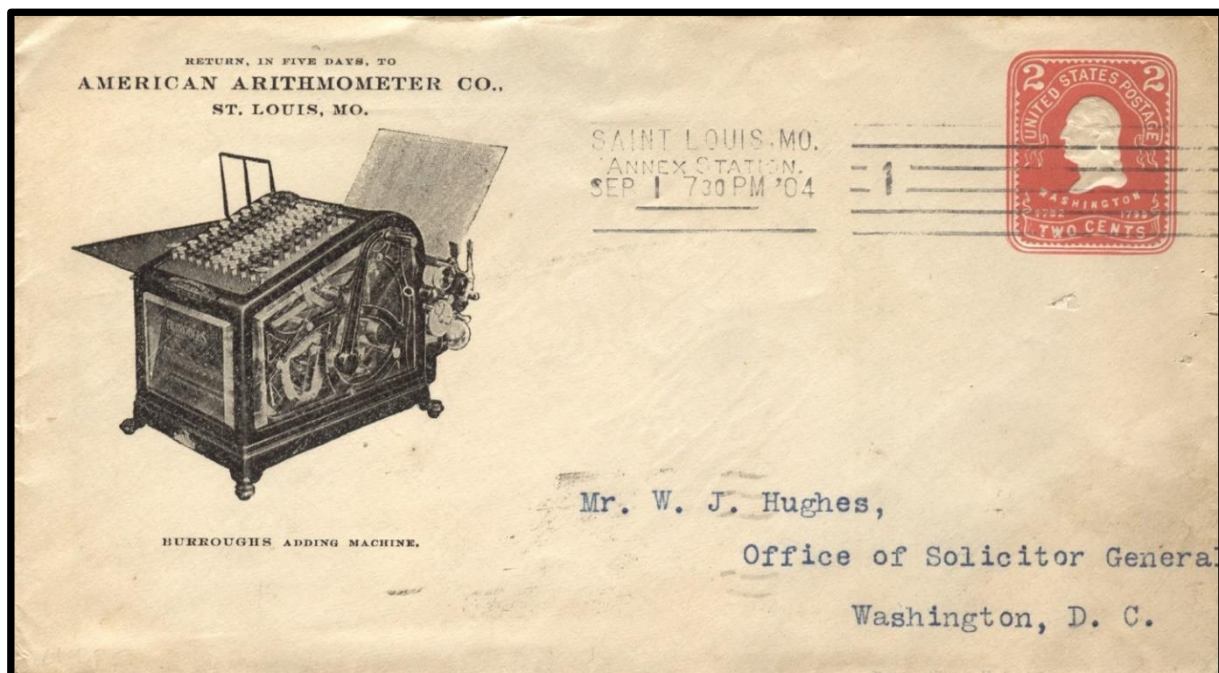
משה ביאלי אוסף בולים בנושא התנ"ך באמנות. כתובתו למשלוח תגובות:
mobilom@bezeqint.net

לגלות את אמריקה: דברי בולים עם הדפסה רשמית יוהאן ונדנהאוסה

אחת הטענות הנשמעות כנגד תצוגות תחרותיות היא שיש המון כללים של מותר ואסור. האמת היא, שלדעתי, יש כלל בסיסי אחד ופשוט שעיקרו – הבחנה בין הרכיבים הדואריים הרשמיים לבין הרכיבים הפרטיים. בתצוגה תחרותית מותר לנו להתייחס אך ורק לרכיבים הדואריים, ואנו נדרשים להתעלם מהרכיבים הפרטיים.

כדי להדגים את הכלל הבסיסי הזה נתבונן בפריט הבא. זהו דבר בולים אמריקאי מראשית המאה העשרים. כולנו יודעים כי ההדפסה בצד שמאל, המראה מכונת חישוב, היא פרטית ולא דוארית. חברה פרטית רכשה בדואר כמות גדולה של דברי בולים והדפיסה עליהם פרסומת לאחד ממוצריה. הפרסומת הודפסה באופן פרטי, ולא הייתה לה כל השפעה על תעריף הדואר. במקרה זה אני לא יכול להציג את המעטפה בתצוגה שלי, למרות שההדפסה הפרטית קשורה באופן הדוק לנושא התצוגה. למרות שמדובר בהדפסה נאה לכל הדעות, המעטפה הזו נשארת באוסף הביתי שלי, אך לא נכללת בתצוגה שלי.

דבר בולים אמריקאי עם פרסומת פרטית למכונת חישוב. פריט כזה אסור לשימוש בתצוגה תחרותית.

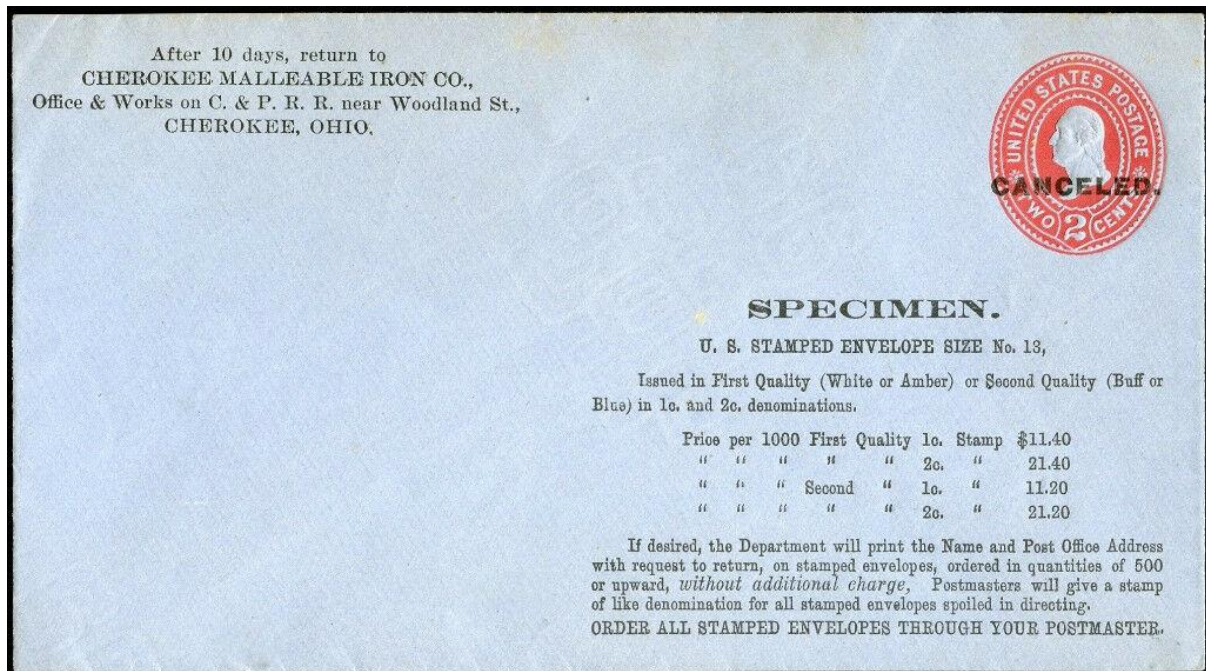
ההבחנה בין הדפסה פרטית לבין הדפסה רשמית יכולה להיות אתגר קשה מאוד עבור האספן. אנו מבדילים בין הדפסות פרטיות, שנעשו לאחר שדבר הבולים נקנה בדואר (כמו בדוגמא לעיל), לבין פרסומות אשר הודפסו על ידי הדואר לבקשת גורם פרטי, **לפני** שהפריט נמכר לציבור הרחב. במקרה השני, הנקרא: "הדפסה לפי הזמנה פרטית" (או באנגלית printed to private order), הפרסומת מהווה חלק מהפריט, והיא מותרת לתצוגה. אחד האתגרים העומדים בפני מציגים הוא לקבוע האם פרסומת על גבי פריט נתון הודפסה **באופן פרטי או על פי הזמנה פרטית**.

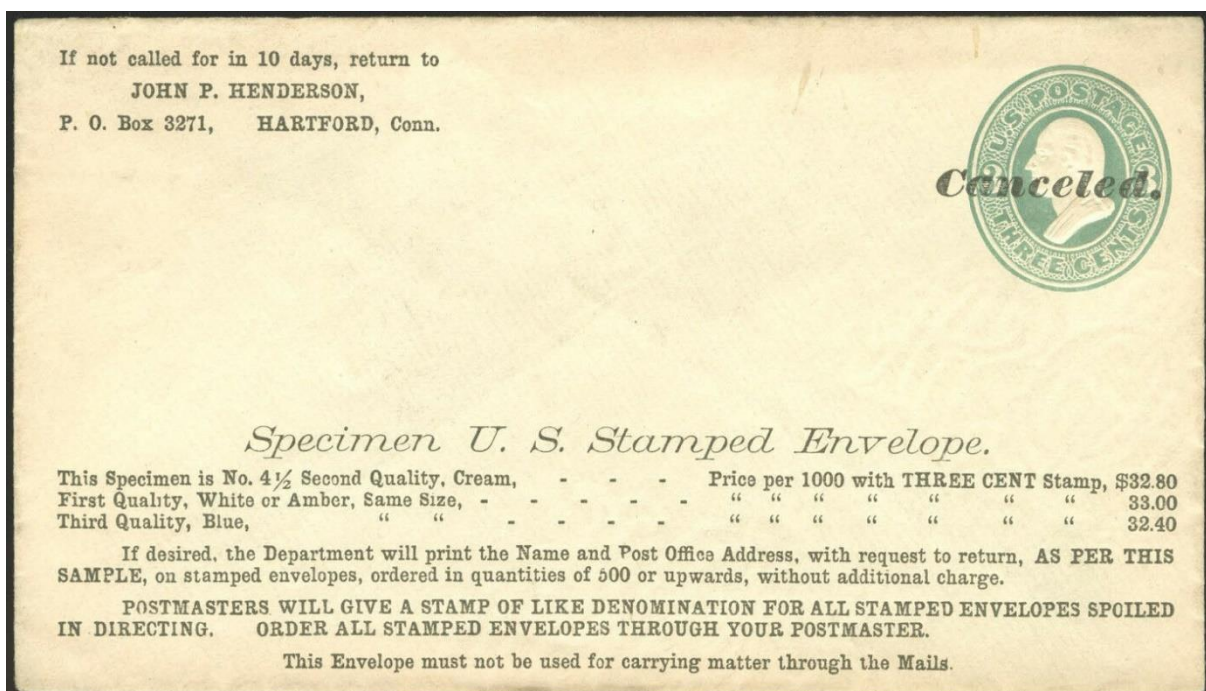
איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

במקרה של פריטים מארצות הברית ההבחנה היא קלה, יחסית: כולנו יודעים שהדואר האמריקאי לא הדפיס פרסומות מסחריות על פי הזמנה פרטית על דברי בולים שלו. אלא שלאחרונה גיליתי כי הדברים אינם כה פשוטים. מסתבר שיש פרסומות אמריקאיות אשר הודפסו על פי הזמנה פרטית, ואשר הינן כשרות לתצוגה, ובכך יעסוק מאמר זה.

את שני הפריטים הנראים בעמוד זה רכשתי לאחרונה במכירה פומבית. זוהי הדפסת ניסיון של דבר בולים אמריקאי, אשר הופצה מן הסתם לסוחרים וחברות. ההודעה הכתובה מציינת כי ניתן לרכוש מהדואר חבילה של 1,000 דברי בולים בשתי איכויות נייר ובשני ערכים נקובים (סנט בודד או שני סנט). החלק המעניין בהודעה הוא הפיסקה האחרונה, שבה נאמר כי הדואר מוכן להדפיס את שם החברה המזמינה ואת הכתובת שלה ללא תוספת תשלום.

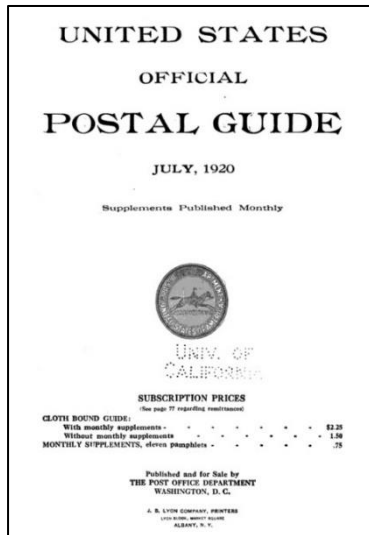

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

עיון במדריך הרשמי של הדואר האמריקאי משנת 1920 מגלה שדברי בולים אשר עליהם מודפסת כתובת השולח אכן מודפסים על ידי הדואר, תוך שימוש בתצורה אחת ויחידה. כן נאמר במדריך, כי הדפסת פרסומות על גבי המעטפות אסורה על פי חוק. המדריך גם מציין כי את השורה העליונה ("להחזיר לשולח אם המכתב לא נמסר תוך X ימים") ניתן להשמיט לבקשת המזמין.

STAMPED ENVELOPES

Printed ("Special Request") stamped envelopes.—When so ordered in lots of 500 or a multiple of 500 of a given size, quality, and denomination, the Department prints the purchaser's return card on stamped envelopes. The return card consists of a request to return after a given number of days, the name of the purchaser, and his street number, post office box, or other local address, post office, postal delivery zone number, and State. The Department is prohibited by law from printing advertisements on stamped envelopes. The printing of return cards is done on special orders which should be placed at the purchaser's post office. Two kinds of type are used—a large type for standard quality and condensed type for extra quality envelopes unless otherwise requested. Names not exceeding 38 spaces of large type or 44 spaces of condensed type must be printed in one line. The styles of return cards are as follows:

For First-Class Mail—

After 5 days return to*
JOHN DOE,
1234 5th St.,
NEW YORK 7, N. Y.

For Third-Class Mail—

After 5 days return to
JOHN DOE,
678 9th Ave.,
CHICAGO 7, ILL.
Return Postage Guaranteed

RICHARD DOE,
678 9th Ave.,
CHICAGO 7, ILL.
(Above form is used if sender does not desire return of undeliverable mail.)

*Request line may be omitted.

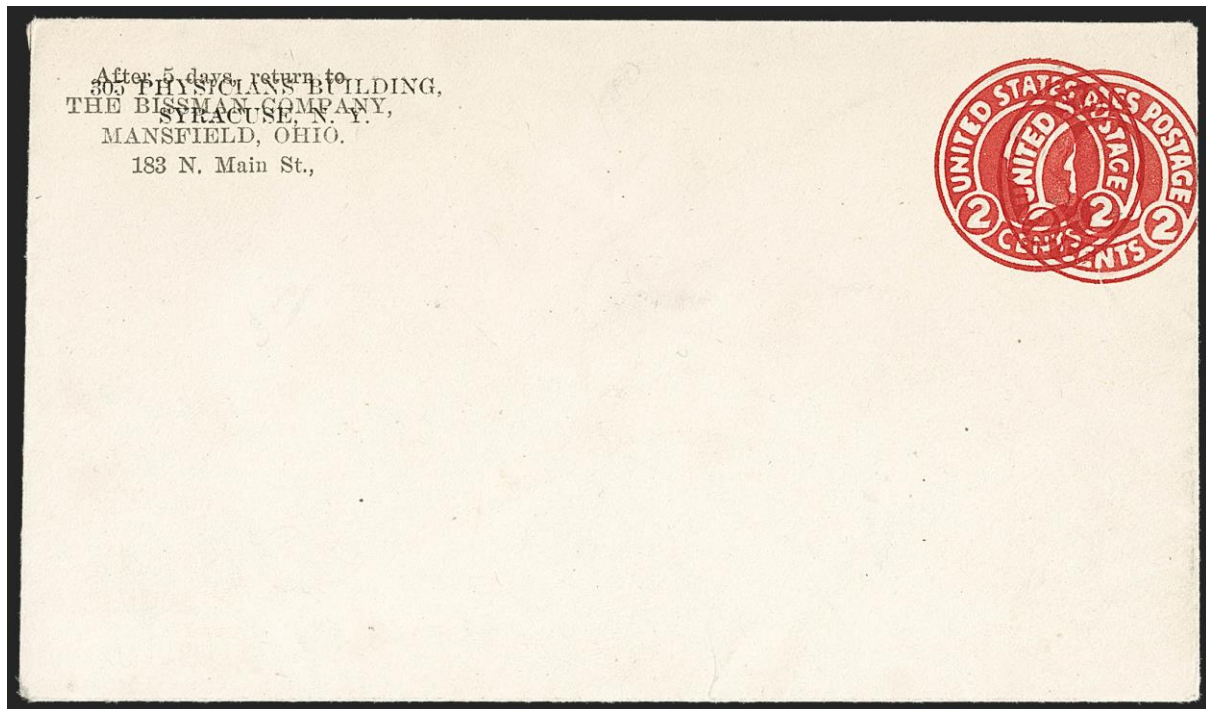
משמאל: הכריכה של מדריך הדואר האמריקאי לשנת 1920. מימין: עמוד מתוך המדריך המסביר לגבי הדפסת כתובת השולח על ידי הדואר האמריקאי במקרה של הזמנה בהיקף של מעל ל-500 מעטפות. בתחתית העמוד ניתן לראות שלושה עיצובים שונים בהם ניתן להשתמש.

על סמך האמור לעיל התמונה ברורה למדי. מעטפות עם פרסומות של ממש, כמו זו שהוצגה בראשית מאמר זה, הינן פרטיות, ולכן אסורות בשימוש בתצוגה תחרותית. לעומת זאת דברי בולים אשר עליהם מודפס שם השולח הודפסו על ידי הדואר. בשוק הבולאי ניתן למצוא מעטפות רבות כאלה, אשר בכולן הכתובת מודפסת בשחור באחד משלושת העיצובים הנראים במדריך הדואר. השירות של הדפסת הכתובת על ידי הדואר היה, אם כן, פופולארי למדי, וקל להבין זאת. איזה בעל עסק בריא בנפשו יקנה מעטפות וישלח אותן לבית דפוס פרטי כדי להוסיף את כתובת הדואר שלו בשעה שהוא יכול לקבל את השירות הזה מהדואר בחינם?

אם הקורא עדיין לא השתכנע שהדואר האמריקאי אכן הדפיס בעצמו את הכתובות של עסקים פרטיים, אני מקווה שהפריט הבא יסיר כל ספק. מדובר במעטפה אותה רכשתי לפני מספר חודשים במכירה פומבית בארצות הברית. זהו דבר בולים בערך נקוב של שני סנט, כאשר בטעות הערך הנקוב הודפס פעמיים. בצד שמאל מופיעות שתי כתובות של שני בתי עסק שונים זו על גבי זו. ההסבר היחידי לפריט זה הוא, שהערך הנקוב והכתובת של בית העסק מודפסים ביחד, כמקשה אחת. במקרה זה בשל טעות הודפסו על גבי אותה מעטפה שתי הדפסות שונות. ברור לגמרי שזה התסריט ההגיוני היחידי. לא ייתכן כי בעל עסק פרטי קנה דבר בולים עם שגיאת הדפסה (ערך נקוב מודפס פעמיים), שלח אותו לבית דפוס פרטי כדי להוסיף את הכתובת שלו, ואז שלח אותו שוב לבית דפוס כדי להוסיף כתובת שניה של בית עסק אחר המצוי במדינה שונה.

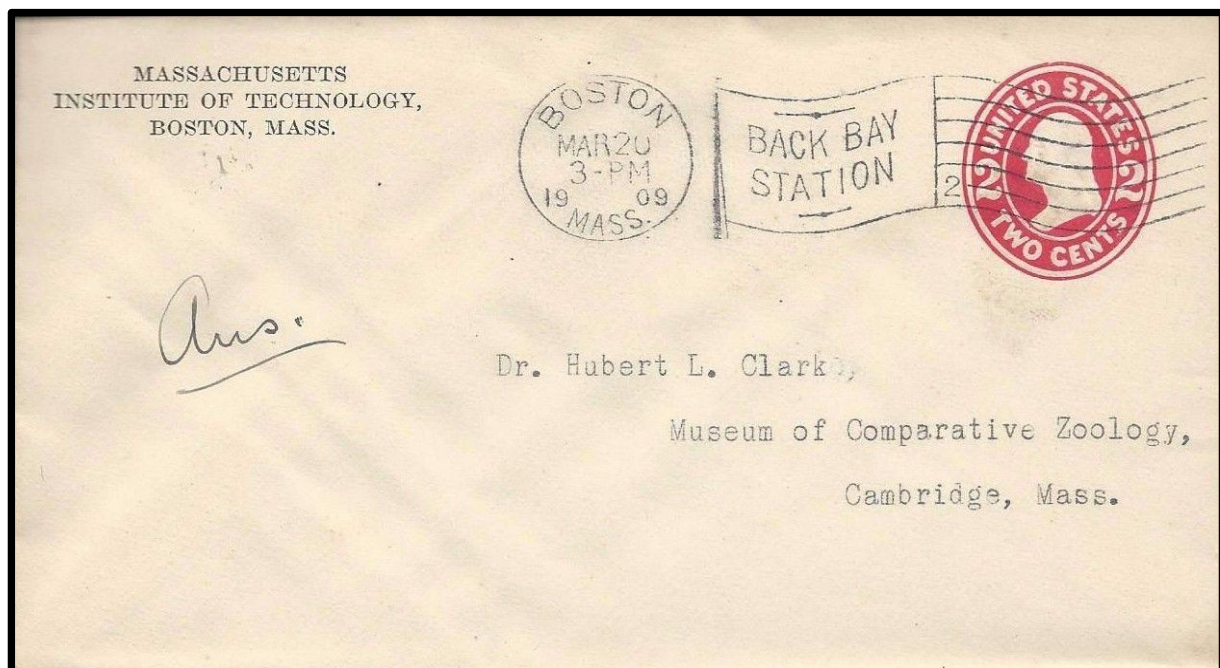

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

דבר בולים אמריקאי עם הדפסה כפולה של הערך הנקוב ושל כתובת השולח.

לדיון הזה יש מסקנה שהיא רבת חשיבות למציג התמטי. דברי בולים אמריקאים אשר עליהם שם השולח המודפס בהתאם לעיצובים הרשמיים הם כשירים לתצוגה גם בשל שם השולח, שהוא חלק בלתי נפרד של הפריט. הפריט הנראה להלן נשלח מהמוסד לטכנולוגיה של מסצ'וסטס, הידוע בראשית התיבות MIT. פריט כזה יכול להשתלב באוסף המחשבים שלי (בפרק העוסק בלימודי המחשב באוניברסיטאות) או בכל אוסף המוקדש למוסדות להשכלה גבוהה.

דבר בולים אמריקאי שנשלח מ-MIT בשנת 1909.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

הדוגמאות שראינו עד כה (ושהשוק הבולאי מלא בהן) הן מסוף המאה ה-19 וראשית המאה ה-20. חשוב לציין כי שירות ההדפסה של שם השולח היה קיים בארצות הברית גם בשנים מאוחרות הרבה יותר, וייתכן כי הוא מוצע גם כיום. המעטפה הנראית להלן הוא דבר בולים עם הולוגרמה בערך נקוב של 25 סנט, שהיה בתוקף למשלוח פנימי בארצות הברית עד ה-3 בפברואר 1991. הפריט הזה נפסל לשימוש, והדואר האמריקאי ניצל אותו לפרסם את השירות של הדפסת שם השולח (הפעם עם מספר טלפון ואף עם מסר פרסומי) על גבי מעטפות דומות עם התעריף החדש של 29 סנט.

STAMPED ENVELOPE AGENCY
UNITED STATES POSTAL SERVICE
PERSONALIZED ENVELOPES MADE TO ORDER
PHONE (814) 832-3496
PO BOX 500
WILLIAMSBURG PA 16693-0500

**MAKE AN IMPRESSION
BUY SPACE HOLOGRAM ENVELOPES**

Reissued at the 29-Cent Postage Rate, attention-getting Space Hologram envelopes can be printed with your name, address, advertisement/message, and/or telephone number.
(The 29-cent Space Hologram is printed in green on a style 10 envelope.)

ORDER YOUR PERSONALIZED ENVELOPES NOW

Sold in affordable boxes of 50 or 500. See order card for information about the Space Hologram.

והנה שתי דוגמאות של דברי הבולים עם ההולוגרמה בשימוש דוארי עם כתובת השולח מודפסת. המעטפה העליונה היא בצבע כחול ובתעריף הישן של 25 סנט (היא נשלחה בינואר 1991, מעט לפני שינוי התעריף). המעטפה השנייה בצבע ירוק עם התעריף החדש של 29 סנט. שימו לב ששם השולח מודפס באותו צבע כמו התעריף – כחול או ירוק בהתאמה. לדעתי זו הוכחה נוספת לכך שמדובר בהדפסה שבוצעה בזמנית. אני מקווה שזה ישכנע גם את אחרון הספקנים שמדובר בהדפסה שבוצעה על ידי הדואר עצמו.

אז מה השורה התחתונה? כאשר אנו נתקלים בדבר בולים אמריקאי ועליו שם השולח המודפס על פי הפורמטים אותם ראינו במאמר זה ניתן להסיק כי הדואר האמריקאי עצמו הוא שהדפיס את שם השולח וזאת על פי הזמנה של פרטית. המשמעות היא, שניתן

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

במסגרת תצוגה תחרותית להציג פריט כזה תוך התייחסות לשם השולח, או אף לכתובת שלו. במקרה זה אין מדובר במידע פרטי אשר הוסף על גבי הפריט לאחר שהוא נמכר לציבור הרחב, אלא בחלק מהעיצוב שלו.

למען שלמות התמונה אציין כי גם אם לשם השולח יש משמעות תמטית, הרי שמדובר בפריט שיתפוס שטח גדול יחסית על גבי דף התצוגה. כיוון שהקשר לנושא התצוגה הוא רק בשם השולח, הרי שיש להגביל את השימוש בפריטים כאלה למספר מצומצם של פריטים. כמו כן, אני ממליץ להשתמש בפריטים כאלה רק כאשר אין דרך טובה יותר להציג אותה נקודה תמטית.

יוהאן ואנדנהאוסה הוא אספן בלגי המכהן כנשיא האגודה התמטית הבלגית. התצוגות שלו על מחשבים ועל שוקולד זכו למדליות זהב בתערוכות עולמיות, והתצוגה שלו על פרח הלבנבן (האדלוייס) זכתה במדליה מוזהבת גדולה. תגובות יש להפנות למערכת.